

mulier instituut

**Monitor Jongeren Op Gezond Gewicht
2018**

Samenvatting en beschouwing

Dorine Collard

Jorien Slot-Heijs

Vicky Dellas

Amika Singh

Samenvatting

In deze vierde Monitor Jongeren Op Gezond Gewicht wordt op de activiteiten en prestaties van Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG) in 2018 teruggeblikt. Het doel van de monitor is om te laten zien waar door de landelijke organisatie en door JOGG-gemeenten in 2018 op ingezet is, en tot welke resultaten dit heeft geleid. JOGG kan aan de hand van deze monitor behaalde resultaten laten zien, op basis daarvan bijsturen om de doelen voor 2020 te behalen en de informatie uit de monitor als input gebruiken voor de plannen voor de periode 2020-2025. Voor deze monitor is gebruikgemaakt van informatie en registraties van JOGG, vragenlijsten onder JOGG-regisseurs en -beleidsmedewerkers, voortgangstools en gegevens van derden.

In dit document worden de resultaten die door JOGG in 2018 zijn behaald in kort bestek beschreven. Dit geeft een blik op de belangrijkste resultaten van de vierde Monitor Jongeren Op Gezond Gewicht. Vervolgens wordt door middel van een beschouwing op de resultaten gereflecteerd. Wilt u meer lezen, klik dan [hier](#) voor de volledige Monitor Jongeren Op Gezond Gewicht 2018.

Beschrijving organisatie van Jongeren Op Gezond Gewicht

JOGG is een zelfstandige stichting die eind 2014 is opgericht om een vervolg te geven aan de activiteiten die eerder plaatsvonden binnen het Convenant Gezond Gewicht (2011-2014). De hoofddoelstelling van JOGG voor de periode 2015-2020 is 'het bevorderen van een gezonde leefstijl in het algemeen en een gezond gewicht in het bijzonder, met een focus op kinderen en jongeren, en de volwassenen die hen omringen, en daar waar de problematiek het grootst is'. Meer concreet luiden de hoofddoelstellingen voor 2020 als volgt:

- Werken aan een gezonde omgeving met structureel aandacht voor een gezonde leefstijl voor tenminste één miljoen kinderen en jongeren;
- Een stijging van het aantal kinderen en jongeren op gezond gewicht in ten minste 75 JOGG-gemeenten.

In 2018 ontving JOGG van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, aangevuld met investeringen van gemeenten en partners, een financiering van zes miljoen euro.

JOGG werkt enerzijds op landelijk niveau aan deze doelstellingen, bijvoorbeeld door samen te werken met landelijke partners, en anderzijds op lokaal niveau door ondersteuning te bieden aan gemeenten die zich bij JOGG hebben aangesloten. Hiervoor werkt JOGG met twee inhoudelijke programma's: 'JOGG-aanpak' en 'Gezonde Omgeving' en een overkoepelend programma: 'Communicatie en Marketing'. De JOGG-aanpak is een lokale integrale aanpak gericht op het stimuleren van gezond gewicht bij kinderen en jongeren en bestaat uit vijf pijlers: Politiek-Bestuurlijk Draagvlak, Publiek-Private Samenwerking, Gedeeld Eigenaarschap, Monitoring & Evaluatie en Verbinding Preventie en Zorg. Het programma Gezonde Omgeving richt zich op het gezonder maken van de omgevingen waar kinderen en jongeren vaak komen. Via Communicatie en Marketing wordt onder andere gewerkt aan de zichtbaarheid van de organisatie, het draagvlak voor een gezonde omgeving, een bijdrage aan de complexe discussie over gezonde leefstijl en aan de zichtbaarheid van de resultaten van JOGG.

Landelijke ontwikkelingen Jongeren Op Gezond Gewicht

- JOGG heeft in 2018 negentien maatschappelijke partners, veertien bedrijfspartners en drie kennispartners, waarmee zij werken aan de benoemde hoofddoelstellingen van JOGG.

Maatschappelijke partners en bedrijfspartners dragen bij aan de ambities en doelstellingen van JOGG, de JOGG-aanpak, Gezonde Omgeving of aan de activiteiten binnen de thema's 'DrinkWater', 'Groente... zet je tanden erin!' en 'Gratis bewegen, gewoon doen!'.

- JOGG heeft actief ingezet op het internationaal delen van kennis, door middel van verschillende werkbezoeken, trainingen/workshops in het buitenland en bijdragen op internationale congressen.
- In 2018 is geëvalueerd in welke mate de stichtingsvorm effectief en efficiënt bijdraagt aan de geformuleerde doelstellingen, die voortvloeien uit de beleidsdoelstellingen van het ministerie van VWS, op overgewicht. Op basis van de resultaten van deze evaluatie werd geconcludeerd dat JOGG als stichting meer onafhankelijk, transparant en slagvaardig werkt dan in de periode van het convenant. JOGG is inmiddels tot een volwassen organisatie gegroeid. Naar aanleiding van een aantal aanbevelingen is de organisatiestructuur efficiënter ingericht.

Inzet ondersteuning vanuit Jongeren Op Gezond Gewicht

- JOGG biedt JOGG-gemeenten lokaal ondersteuning door de inzet van elf JOGG-adviseurs, vijf JOGG-regiocoördinatoren, elf (extern ingehuurde) JOGG-coaches en achttien (extern ingehuurde) JOGG-experts (peildatum 01-10-2018).
- In 2018 hebben 39 trainingen en bijeenkomsten plaatsgevonden, met name voor JOGG-regisseurs en -beleidsmedewerkers. Een nieuwe vorm van ondersteuning in het afgelopen jaar waren e-learnings (online trainingen voor JOGG-regisseurs en -beleidsmedewerkers). Trainingen, bijeenkomsten, en e-learnings hebben als doel kennis uit te breiden, ervaringen uit te wisselen en vaardigheden te versterken.
- JOGG zet in op relatiemanagement door middel van twee interne en één externe relatiemanager. In 2018 hebben zij vijftig bezoeken afgelegd aan JOGG-gemeenten en zijn met 39 potentiële JOGG-gemeenten gesprekken gevoerd.

Ontwikkelingen van de programma's van Jongeren Op Gezond Gewicht

JOGG-aanpak

- Ongeveer een derde van alle gemeenten in Nederland werkt met de JOGG-aanpak (136 gemeenten, per 30-09-2018).
- Het potentiële bereik van de JOGG-aanpak is in 2018 gestegen tot meer dan één miljoen kinderen en jongeren (t/m 19 jaar). Een van de doelen van JOGG, het werken aan een gezonde omgeving voor tenminste één miljoen kinderen en jongeren, is behaald. In hoeverre daadwerkelijk sprake is van een gezondere omgeving voor deze kinderen en jongeren is op basis van gegevens uit deze monitor niet te bepalen.
- JOGG houdt zich continu bezig met de ontwikkeling van de pijlers van de JOGG-aanpak. Zo is in 2018 de pijler Sociale Marketing verder ontwikkeld tot de pijler Gedeeld Eigenaarschap.
- Uit jaarlijkse monitoring van de implementatie van de JOGG-aanpak blijkt dat JOGG-gemeenten in 2018 vooruitgang boeken. In bijna alle JOGG-gemeenten wordt met publieke en private partners samengewerkt, wordt tevens samengewerkt met de beleidsterreinen gezondheid, welzijn en onderwijs en is tenminste één wethouder bij de JOGG-aanpak betrokken. In een groot deel van de JOGG-gemeenten is de JOGG-aanpak in de beleidsnota's gezondheid/welzijn en sport benoemd, is een visie geformuleerd ten aanzien van publiek-private samenwerking, zijn ouders via ouderpartnerschap betrokken bij de aanpak en

verzamelen JOGG-regisseurs gegevens om de aanpak lokaal te kunnen monitoren. Aan de andere kant zijn er ook enkele uitdagingen bij de implementatie van de aanpak te benoemen, zoals het betrekken van meer (harde) beleidsdomeinen (in het kader van integrale samenwerking) en het maken van structurele en formele afspraken met publieke en private partners.

- Om de implementatie van de JOGG-aanpak nog beter te kunnen ondersteunen, heeft JOGG in het afgelopen jaar extra ingezet op een aantal inhoudelijke thema's: JOGG heeft de regionale samenwerking tussen JOGG-gemeenten gestimuleerd, extra op het versterken van de kwaliteit van de lokale JOGG-teams ingezet, het ondersteuningsaanbod voor JOGG-regisseurs en - beleidsmedewerkers verder geoptimaliseerd, een netwerkbijeenkomst voor JOGG-experts georganiseerd en in het opleiden van (toekomstige) JOGG-professionals geïnvesteerd.

Gezonde Omgeving

- Naast de omgevingen sport, school en werkvloer waar JOGG al langer aan werkt, heeft JOGG in 2018 ook mogelijkheden verkend op welke manier andere omgevingen waar kinderen en jongeren zich bevinden gezonder gemaakt kunnen worden. JOGG richt zich inmiddels ook op de omgevingen buurt en vrije tijd (dagattracties, zoals musea en dierentuinen). De omgevingen thuis en media zijn op dit moment in ontwikkeling.

Sport en Vrije tijd

- Het aantal verenigingen dat bij Team:Fit¹ is aangesloten is gegroeid van 1.271 in 2017 naar 1.468 in 2018 (peildatum 01-12-2018). Via deze weg worden potentieel 257.000 jeugdleden bereikt.
- De Kantinescan is een instrument om het gezonde voedings- en drankenaanbod in kaart te brengen en om verenigingen verder te helpen in het realiseren van een gezonder aanbod. In 2018 zijn 64 Kantinescans voor Team:Fit afgenomen voor het behalen van een certificaat. Een vereniging die aan de slag gaat met een gezonder aanbod, kan een bronzen, zilveren of gouden certificaat behalen. In 2018 voldeden tien nieuwe verenigingen aan het niveau goud, 25 verenigingen aan zilver en elf verenigingen aan brons. Naast de Kantinescans worden ontwikkelingen van Team:Fit door een beleidsmonitor gevolgd.
- JOGG organiseert verschillende trainingen voor JOGG- en Team:Fit-professionals en inspiratiesessies voor sportverenigingen. Er is verkend in hoeverre Team:Fit uitgebreid kan worden met de thema's rookvrij en verantwoord alcoholbeleid.
- In 2018 heeft JOGG een convenant 'Gezonde Sportevenementen' uitgewerkt in samenwerking met verschillende gemeenten, NOC*NSF en enkele sportmarketingbureaus. Deze partijen hebben dit convenant ondertekend en gaan aan de slag met de activiteiten waar zij zelf invloed op kunnen uitoefenen, met als doelen: alleen gezonde sportsponsoring en een gezonder voedings- en drankenaanbod bij sportevenementen gericht op kinderen en jongeren tot 13 jaar.
- Het initiatief 'Gezond Uit' is onderdeel van JOGG geworden, dat zich richt op een gezonder voedingsaanbod bij dagattracties.

¹ Team:Fit is een landelijke initiatief dat zich inzet voor een gezonder aanbod in sportkantines.

Gezonde Schoolomgeving

- In 2018 zijn 32 bedrijven aangesloten bij het 'Akkoord Gezonde Voeding op Scholen'. Zij zijn verantwoordelijk voor het voedingsaanbod op 650 scholen voor het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs (peildatum 01-12-2018). Het akkoord stimuleert cateraars, leveranciers en producenten om scholen gezondere producten te leveren en deze beter zichtbaar aan te bieden.
- JOGG stimuleert scholen om met de Gezonde Schoolaanpak te werken. Alle JOGG-regisseurs brengen in 2018 de Gezonde Schoolaanpak op enige manier onder de aandacht bij scholen in hun gemeente.
- In 2018 bezit zeventien procent van het totale aantal scholen in Nederland (primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs) een 'Vignet Gezonde School' (1.463 scholen, peildatum 01-12-2018). Het vignet is een waardering voor het vormgeven van structureel en integraal schoolbeleid op het gebied van gezondheid. Het aandeel scholen met een vignet in JOGG-gemeenten ligt hoger dan in niet-JOGG-gemeenten (20% versus 14%).
- De bekendheid van The Daily Mile, een beweeginitiatief van JOGG waarbij scholen worden gestimuleerd dagelijks vijftien minuten met de klas buiten te rennen, is onder schoolleiders toegenomen van 71 procent in 2017 naar 81 procent in 2018. Uit een vragenlijst onder schoolleiders blijkt dat tien procent van de basisscholen The Daily Mile uitvoert. The Daily Mile is in 2018 verder ontwikkeld en opgenomen in de landelijke Interventiedatabase Gezond en Actief Leven.

Gezonde Werkvloer

- Om een gezonde werkomgeving te realiseren waarin (toekomstige) werknemers bewust worden gemaakt van hun gezondheid, stimuleert JOGG-gemeenten om aan de slag te gaan met een Gezonde Werkvloer. In drie op de vijf JOGG-gemeenten wordt aandacht besteed aan de Gezonde Werkvloer, meestal door contact te hebben met de HR-afdeling van bedrijven over het besteden van aandacht aan vitaliteit op de werkvloer.
- In 2018 is aan de hand van een onderzoek een nieuw strategisch plan gemaakt om de Gezonde Werkvloer verder vorm te geven en JOGG-gemeenten hierbij op een goede manier te ondersteunen.

Communicatie en marketing

- De communicatieafdeling van JOGG is werkzaam binnen alle projecten en programma's, maakt JOGG zichtbaar en toont de meerwaarde van de organisatie.
- Om de bekendheid van JOGG te vergroten, bewustwording rond het thema gezond gewicht te vergroten en dit thema op de agenda te positioneren, heeft JOGG evenementen en bijeenkomsten georganiseerd, nieuwsberichten verspreid, webinars geproduceerd, bijgedragen in de media en ambassadeurs ingezet. Voorbeelden hiervan zijn de organisatie van het jaarlijkse Kennisfestival, waar JOGG-regisseurs kennis en ervaringen kunnen uitwisselen en successen kunnen delen, de organisatie van de Week voor de gezonde jeugd, het lopen van The Daily Mile op het Binnenhof met Tweede Kamerleden, wethouders en basisschoolkinderen onder begeleiding van ambassadeur Erben Wennemars en de blogs van directeur-bestuurder Marjon Bachra.
- JOGG stimuleert gemeenten te werken aan verschillende thema's. In 2018 is 93 procent van de JOGG-gemeenten aan de slag met het thema 'DrinkWater', 48 procent met het thema 'Gratis bewegen, gewoon doen!' en 40 procent met het thema 'Groente... zet je tanden erin!'.

- In 2018 is een pilot uitgevoerd rondom een nieuwe thema ‘Slaap’. Dit wordt in 2019 verder ontwikkeld.

Tevredenheid over de ondersteuning in 2018

- JOGG-regisseurs en -beleidsmedewerkers beoordelen de algemene dienstverlening en ondersteuning van JOGG in 2018, net als in voorgaande jaren, ruim voldoende (respectievelijk een 7,5 en 7,4).
- JOGG-regisseurs en -beleidsmedewerkers beoordelen de ondersteuning van JOGG-adviseurs, JOGG-coaches, Team:Fit-coaches en regiocoördinatoren ook dit jaar gemiddeld als voldoende (rapportcijfers variërend van 6,8 tot 7,7).
- JOGG-regisseurs en -beleidsmedewerkers beoordelen de trainingen en bijeenkomsten met een gemiddeld rapportcijfer van 7,2. Dit is gelijk aan voorgaande jaren.

Lokale evaluaties in 2018

- In 2018 zijn, voor zo ver bekend bij Jongeren Op Gezond Gewicht, 48 lokale evaluaties van JOGG-gemeenten gepubliceerd (01-11-2017 tot 01-11-2018).
- JOGG-gemeenten rapporteren niet alleen gegevens over overgewicht en gezond gedrag (effecten), maar ook over de inzet op de verschillende pijlers van de JOGG-aanpak (processen) en over de resultaten die daaruit volgen (prestaties).
- Op procesniveau wordt vaak gerapporteerd over de pijlers Publiek-Private Samenwerking (zoals het noemen van partners waarmee wordt samengewerkt), Politiek-Bestuurlijk Draagvlak (zoals aantal betrokken wethouders) en Verbinding Preventie en Zorg (zoals nieuwe samenwerking tussen zorgprofessionals).
- Op prestatieniveau wordt in lokale evaluaties veelal gerapporteerd over georganiseerde activiteiten met betrekking tot bewegen of voeding, bijvoorbeeld over clinics van sportverenigingen op scholen of over de Avond4daagse. Fysieke veranderingen in de omgeving komen weinig in de evaluaties terug.
- Hoewel rekening moet worden gehouden met methodologische beperkingen, worden over het algemeen kleine positieve veranderingen gerapporteerd ten aanzien van drink- en eetgedrag van kinderen en jongeren. Op beweeggedrag wordt geen consistent resultaat geconstateerd. Wat betreft overgewicht wordt bij ongeveer de helft van de evaluaties een kleine daling of stabilisatie van het percentage kinderen met overgewicht of obesitas gesignaleerd.

Beschouwing

Sinds 2010 werken JOGG-gemeenten in Nederland door middel van een integraal gezondheidsbeleid aan het creëren van een gezonde omgeving om een gezonde leefstijl bij kinderen en jongeren te stimuleren. In de periode 2011-2014 werkten gemeenten samen binnen het Convenant Gezond Gewicht, sinds eind 2014 worden JOGG-gemeenten ondersteund door de landelijke stichting Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG). De landelijke JOGG-organisatie is in het afgelopen jaar verder geprofessionaliseerd, meer zichtbaar geworden, en heeft meer JOGG-gemeenten en (publieke en private) partners aan zich weten te binden en te behouden. De landelijke organisatie lijkt als stichting (in vergelijking met het convenant) effectief en efficiënt bij te dragen aan de beleidsdoelstellingen van het ministerie van VWS voor wat betreft overgewicht en obesitas (Bakker et al., 2018)². Wetenschappelijk onderzoek naar de werkzame ingrediënten van de JOGG-aanpak is, volgens het onderzoek van Bakker et al. (2018), nog nodig om meer zicht te krijgen op wat werkt, voor wie, onder welke omstandigheden. Op basis van dit wetenschappelijke onderzoek is het in de toekomst mogelijk de JOGG-aanpak verder bij te sturen en lokaal werkzame elementen in te zetten om de impact van de aanpak te verhogen. De tevredenheid van de JOGG-regisseurs en -beleidsmedewerkers over de dienstverlening en ondersteuning van JOGG is ruim voldoende. Het ondersteuningsaanbod voor JOGG-gemeenten is afgelopen jaar verder ontwikkeld en deze ondersteuning van de landelijke organisatie wordt ook door JOGG-regisseurs en -beleidsmedewerkers naar tevredenheid beoordeeld.

Intensiveren van de uitvoering van de aanpak is wenselijk, maar opschalen ook

De eerste periode, waarin de landelijke JOGG-organisatie als stichting heeft gewerkt, loopt in 2020 af (eind 2014-2020). De nieuwe periode (2020-2025) biedt de organisatie mogelijkheden en geeft de organisatie de kans om de doelen en de aanpak te heroverwegen, ook in het licht van de ambities van het Nationaal Preventieakkoord dat in november 2018 door meer dan zeventig organisaties is ondertekend³.

In het Nationaal Preventieakkoord staan verschillende doelstellingen geformuleerd die raken aan de werkzaamheden van JOGG, waaronder:

- Eind 2020 is vijftig procent van alle gemeenten in Nederland een JOGG-gemeente (in 2018: 36%);
- In 2020 is voor twee miljoen kinderen en jongeren de leefomgeving gezonder gemaakt (in 2018 potentieel bereik van JOGG: één miljoen kinderen en jongeren);
- Eind 2020 is in ten minste 75 JOGG-gemeenten een stijging van een gezond gewicht bij de jeugd te zien (in 2018: niet vast te stellen aan de hand van deze monitor);
- Eind 2020 zijn 2.500 sportverenigingen aan de slag met een gezonder aanbod in sportkantines (in 2018: 1.468 Team:Fit-verenigingen);
- Eind 2020 zijn er 950 gezonde schoolkantines (in 2018: 253 schoolkantines met een Schoolkantine Schaal op het niveau zilver en goud);
- Eind 2020 gebruikt een kwart van alle scholen in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs (onderdelen van) het ondersteuningsaanbod van de Gezonde School.

² Voor deze evaluatie zijn relevante documenten bestudeerd en interviews gehouden met medewerkers en partners van JOGG (gemeenten, maatschappelijke partners, kennispartners en bedrijfspartners). Bakker, P., Pansier, L., Hulst, S. & Laan, A. (2018). *Evaluatie stichting JOGG. Van convenant naar stichting*. Enschede: Bureau HHM.

³ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord>

Deze doelstellingen zijn buitengewoon ambitieus. JOGG zal met extra inzet een flinke slag moeten maken om deze doelstellingen met betrekking tot onder andere het aantal gezondere sportverenigingen en scholen te behalen. Niet alleen de inzet vanuit de landelijke JOGG-organisatie en de samenwerkende organisaties (bijvoorbeeld de Gezonde School) dienen hiervoor te worden verhoogd of anders vormgegeven, maar vooral de lokale inzet.

Daarnaast, om de leefomgeving van kinderen en jongeren gezonder te maken en effecten op een gezond gedrag bij kinderen en jongeren te bewerkstelligen, is het intensiveren van de uitvoering van de aanpak binnen JOGG-gemeenten en het inzetten van bewezen effectieve strategieën essentieel. Hier bevindt JOGG zich in een tweestrijd. Want, naast opschalen, zou de landelijke organisatie in de aankomende jaren dus ook moeten gaan inzetten op intensiveren. Afgelopen jaren is een vooruitgang waar te nemen op de implementatie van de JOGG-pijlers⁴, maar een deel van de JOGG-gemeenten is nog in de opstartfase of pas enigszins gevorderd met het vormgeven van de integrale aanpak en het gezonder maken van de omgevingen waar kinderen en jongeren komen. Ook geeft bijvoorbeeld de helft van de Team:Fit-verenigingen aan behoefte te hebben aan ondersteuning bij de implementatie van de aanpak. Belangrijke factoren voor een succesvolle implementatie zijn onder andere, zo blijkt uit de literatuur, een goede samenwerking tussen community-partners en bereidheid van de einddoelgroep om deel te nemen aan de aanpak. Daarnaast dient het lokale JOGG-team eigenaarschap te voelen, gemotiveerd te zijn en de juiste kennis en vaardigheden te hebben om de aanpak te implementeren (Kleij et al., 2015)⁵. Naast opschalen is dus ook extra inzet nodig om de aanpak succesvol te implementeren om daarmee effecten op de integrale aanpak, de omgeving en gezond gewicht te realiseren.

Verbreden van de aanpak moet lokaal haalbaar zijn

Om een gezonde leefstijl bij kinderen en jongeren te stimuleren en daarmee gezond gewicht te bevorderen, wordt binnen JOGG-gemeenten gewerkt aan het gezonder maken van de sociale en fysieke omgeving waarin kinderen en jongeren zich bevinden. In 2018 is besloten om naast de omgevingen school, kinderdagverblijven, sport en werk ook in te zetten op andere omgevingen waar kinderen en jongeren komen, zoals dagattracties en sportevenementen⁶. Daarnaast wordt door JOGG verkend hoe in de omgevingen thuis, de buurt en media een gezonde leefstijl gestimuleerd kan worden. Niet alleen de omgevingen zijn afgelopen jaar uitgebreid, ook is het thema ‘Slaap’ toegevoegd naast de thema’s ‘DrinkWater’, ‘Groente... zet je tanden erin!’ en ‘Gratis bewegen, gewoon doen!’. Ook zullen de thema’s ‘alcohol’ en ‘roken’ meegenomen worden in Team:Fit, dat zich in eerste instantie richtte op keuzes voor gezondere voedingskeuzes in de sportkantine. De JOGG-aanpak wordt steeds verder verbreed waardoor het lokale JOGG-team op steeds meer terreinen regie moet voeren. Om op al deze omgevingen en thema’s te werken is ook meer lokale inzet nodig. Om de aanpak succesvol te implementeren, zijn voldoende persoonlijke en financiële middelen nodig (Kleij et al., 2015). JOGG-regisseurs die meer uren beschikbaar zijn, slagen er onder andere in om meer wethouders en private partners bij de aanpak te betrekken dan JOGG-regisseurs die minder uren beschikbaar hebben. Kortom,

⁴ Politiek-Bestuurlijk Draagvlak, Publiek-Private Samenwerking, Gedeeld Eigenaarschap, Monitoring en Evaluatie en Verbinding Preventie en Zorg.

⁵ Kleij, R. van der, Coster, N., Verbiest, M., Assema, P. van, Paulussen, T., Reis, R. & Crone, M. (2015). Implementation of intersectoral community approaches targeting childhood obesity: a systematic review. *Obesity Reviews*, 16 (6), 454-72. DOI: 10.1111/obr.12273.

⁶ De nieuwe omgevingen sluiten tevens aan bij de doelen en ambities in het Nationaal Preventieakkoord.

verbreden van de aanpak is zeer waardevol, maar alleen wanneer op lokaal niveau ook middelen en uren beschikbaar zijn voor de implementatie van deze brede aanpak. Inzicht uit onderzoek om te achterhalen wat een beginnende JOGG-gemeente minimaal moet voor een succesvolle aanpak kan een bijdrage leveren om effectief te sturen op de werkwijze.

Focus ook op het individu, naast het gezonder maken van de omgeving

JOGG stimuleert de lokale JOGG-teams om zich met name te richten op het gezonder maken van de fysieke en sociale omgeving van kinderen en jongeren, zoals de omgevingen thuis, school, buurt, sport en vrije tijd, werk en media. Om gezond gewicht te bevorderen, is het essentieel om niet alleen de fysieke en sociale omgeving waarin kinderen en jongeren leven te beïnvloeden. Volgens het sociaal-ecologisch model van Bronfenbrenner (1989)⁷ wordt de ontwikkeling en het gedrag van kinderen bepaald door de interactie tussen de persoon en haar omgeving. Gezond gedrag wordt beïnvloed door omgevingsfactoren, maar ook factoren op individueel niveau zoals attitudes en intenties (Kremers et al., 2006)⁸. Een gezonde omgeving is een voorwaarde, met name bij kinderen die zelf weinig vermogen hebben om hun omgeving te veranderen, maar is niet het enige dat een gezonde leefstijl bepaalt (Davison & Lawson, 2006⁹; Giles-Corti & Donovan, 2003¹⁰). Beleidsprogramma's gericht op de verschillende niveaus van het sociaal-ecologisch model, zoals het individu, de omgeving en het beleid, hebben de grootste potentie om gezond gewicht te bevorderen.

JOGG-gemeenten werven op basis van relevante kenmerken

Naast extra inzet voor het bevorderen van de implementatie in bestaande JOGG-gemeenten is het, om de doelen in het Nationaal Preventieakkoord te behalen¹¹, ook nodig nieuwe JOGG-gemeenten te werven. JOGG werkt op dit moment via verschillende acquisitiestrategieën, met name via bekende netwerken en mensen, aan de toename van het aantal JOGG-gemeenten in Nederland. Om zoveel mogelijk impact te genereren en gezondheidswinst voor kinderen en jongeren die dit het meest nodig hebben te behalen, is het wenselijk met name gemeenten waar de gezondheidsproblemen het grootst zijn te stimuleren om zich aan te sluiten bij JOGG. Het is daarom aan te bevelen om voor nieuwe gemeenten een checklist op te stellen op basis van verschillende relevante kenmerken. Kenmerken waaraan gedacht kan worden zijn bevolkingssamenstelling binnen gemeenten (bijvoorbeeld sociaaleconomische positie, armoede, laaggeletterdheid), gezondheidskenmerken van de gemeentelijke bevolking (bijvoorbeeld overgewicht volwassenen¹², ervaren gezondheid volwassenen, beweegnormen jeugd, voedselconsumptie¹³), mate van gezondheidsverschillen¹⁴ of leefbaarheid binnen de gemeente¹⁵. Deze gegevens hebben allen een voorspellende waarde voor de gezondheid van kinderen en jongeren in

⁷ Bronfenbrenner, U. (1989). Ecological systems theory. In R. Vasta (Ed.), *Six theories of child development. Annals of child development: A research annual*, Vol. 6 (pp.187-249). Greenwich, CT: JAI Press.

⁸ Kremers, S.P., Bruijne, G.J. de, Visscher, T.L., Mechelen W. van, Vries, N.K. de & Brug, J. (2006). Environmental influences on energy balance-related behaviors: a dual-process view. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 3:9, DOI:10.1186/1479-5868-3-9.

⁹ Davison, K.K., & Lawson, C.T. (2006). Do attributes in the physical environment influence children's physical activity? A review of the literature. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 3 (19), Doi:10.1186/1479-5868- 3-19.

¹⁰ Giles-Corti, B. & Donovan R.J. (2003). Relative influence of individual, social environment, and physical environmental correlates of walking. *Am j Public Health*, 93 (9), 1583-1589.

¹¹ Een van de doelen is bijvoorbeeld: in 2020 is 50 procent van de gemeenten in Nederland JOGG-gemeenten.

¹² <https://www.volksgezondheinzorg.info/onderwerp/atlas-vzinfo/uitgelicht#!node-kaarten-op-wijkniveau>

¹³ <https://www.rivm.nl/voedselconsumptiepeiling>

¹⁴ <https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Gezondheidsverschillen/>

¹⁵ <https://www.leefbaarometer.nl/page/leefbaarometer>

de gemeente. Door met name te richten op gemeenten waar het probleem van overgewicht en gezondheid het grootst is, kan de aanpak het meest succesvol zijn.

Zet in op bestaande effectief gebleken strategieën en activiteiten

Sommige landelijke bedrijfspartners werken samen met JOGG aan het ontwikkelen en verspreiden van lokale initiatieven die in JOGG-gemeenten kunnen worden ingezet om gezonde omgevingen, en daarmee kinderen en jongeren op gezond gewicht, te realiseren. Voorbeelden hiervan zijn smakelijke moestuinen, het platform Iedereen Fit op school, campagne @Girls_Go_Green, #7DagenWater en Woogie Boogie. Om resultaten te behalen, is het nodig continu stil te staan bij de vraag of de activiteiten die JOGG-gemeenten inzetten, maatregelen waaraan zij werken en de aanpak die zij verspreiden een effectieve bijdrage leveren aan het bevorderen van een gezonde omgeving, het veranderen van gedrag en daarmee het stimuleren van een gezond gewicht bij kinderen en jongeren. Hiervoor is het nodig bestaande effectieve strategieën en activiteiten in te zetten. Geadviseerd wordt om na te gaan welke strategieën het meest effectief zijn en welke bestaande activiteiten bewezen werken om de doelstellingen van JOGG te behalen. JOGG-gemeenten kunnen meer gestimuleerd worden interventies in te zetten uit de interventiedatabase van het Loket Gezond Leven¹⁶, die eerste of goede aanwijzingen voor effectiviteit van de aanpak hebben. Wanneer op een thema of doelgroep nog onvoldoende programma's bestaan, kan JOGG samen met partners bestaande programma's verder ontwikkelen of geschikt maken voor een andere doelgroep. Hoewel inzetten van bestaande effectieve activiteiten de voorkeur heeft, kan daarnaast ingezet worden op het theoretisch onderbouwen van activiteiten die door JOGG en haar partners zelf ontwikkeld zijn. Hierbij is het essentieel dat de interventies (blijven) aansluiten bij de relevante bepalende factoren voor een gezonde leefstijl die door kinderen en jongeren zelf zijn aangegeven.

Monitoring van eigen inzet en grootschalige evaluatie

Om inzicht te krijgen in de meerwaarde van de landelijke ondersteuning is het nodig dat JOGG in de toekomst de eigen inzet (JOGG-adviseurs, -coaches, -regiocoördinatoren, -experts) en de ondersteuning die geboden wordt aan JOGG-gemeenten (onder andere trainingen, webinars, bijeenkomsten, advies op maat) beter en overzichtelijker monitort dan nu het geval is. Daarnaast moeten JOGG-gemeenten lokale veranderingen op integraal gezondheidsbeleid en de gezonde omgeving beter monitoren. Gebruiksvriendelijke registratietools en meetinstrumenten moeten worden ontwikkeld om de landelijke ondersteuning, de lokale integrale aanpak en de gezonde omgevingen (beleid/fysieke omgeving) te monitoren. Wanneer inzichtelijk is welke JOGG-gemeenten welke landelijke ondersteuning hebben gehad en wat de mate van implementatie van de JOGG-aanpak op lokaal niveau is, kan inzicht worden gegeven in de werkzame elementen van de landelijke ondersteuning.

Tot slot is een grootschalige evaluatie naar de werkzame elementen van de JOGG-aanpak in Nederland wenselijk. De JOGG-aanpak is gebaseerd op de Franse EPODE-aanpak die na 12 jaar, in twee kleine dorpen in Frankrijk, effectief bleek te zijn om overgewicht bij kinderen en jongeren te verminderen

¹⁶ Voorbeelden zijn: RealFit, Krachtvoer, Lekkerfit, Smaaklessen, Bfit en Leff.

(Romon et al., 2009)¹⁷. Deze aanpak bestond uit een voedingseducatieprogramma op scholen, een aantal *community-based* activiteiten gericht op het stimuleren van bewegen en gezond eten¹⁸ en een gezondheidscheck waarna families, indien nodig, persoonlijk advies kregen over gezonde voeding en bewegen. De JOGG-aanpak in Nederland is inmiddels niet meer te vergelijken met deze oorspronkelijke EPODE-aanpak. Om te leren welke mechanismen voor wie in welke omstandigheden werken, is in de aankomende periode grootschalig onderzoek nodig, zodat de landelijke organisatie en de lokale gemeenten werkzame elementen kunnen inzetten die passen bij de lokale context.

¹⁷ Romon, M., Lommez, A., Tafflet, M., Basdevant, A., Oppert, J.M., Bresson, J.L., Ducimetière, P., Charles, M.A. & Borys, J.M. (2009). Downward trends in the prevalence of childhood overweight in the setting of 12-year school- and community-based programmes. *Public Health Nutr*, 12 (10), 1735-1742, DOI: 10.1017/S1368980008004278.

¹⁸ Er kwamen nieuwe sportaccommodaties, sportonderwijzers gingen bewegen op scholen promoten, lopen naar school werd gestimuleerd, en familie-activiteiten gericht op een gezonde leefstijl werden georganiseerd onder andere door lokale stakeholders (zoals huisartsen, apothekers, supermarkten en sport- en cultuurorganisaties). Ook werd in deze periode continu aandacht besteed aan de aanpak in nieuwsbrieven en persberichten.

Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 31 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl